

ارائه‌ی ملاک‌های ارزیابی دانشگاه علوم دریایی امام خمینی(ره)

پیمان لطفی پور سبزی^۱، نادرقلی قورچیان*^۲، حمیدرضا آراسته^۳، حبیب الله سیاری^۴

چکیده

هدف این پژوهش ارائه‌ی ملاک‌های ارزیابی دانشگاه علوم دریایی امام خمینی(ره) بود. روش پژوهش از نظر هدف، کاربردی، از نظر داده‌ها، پژوهشی کمی و کیفی از نظر نحوه‌ی اجرا، آمیخته می‌باشد. جامعه آماری پژوهش، کارکنان آموزشی و اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم دریایی امام خمینی(ره) بود و کل جامعه به تعداد ۱۰۸ نفر به عنوان نمونه انتخاب شد. ابزارهای گردآوری داده‌ها در این پژوهش به صورت پرسشنامه‌ی محقق‌ساخته بر مبنای طیف لیکرت برای بررسی معیارهای متناسب با مولفه‌های مستخرجه از ادبیات پژوهش بود. روایی ظاهری پرسشنامه پژوهش با مطالعه فردی و با نظر اساتید راهنما و مشاور و روایی محتوایی پرسشنامه با استفاده از نسبت روایی محتوا (CVI) و شاخص روایی محتوا (CVR) مورد بررسی و تصحیح قرار گرفت. پایایی پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ بررسی گردید، این مقدار برای پرسشنامه ۰/۹۷ تعیین گردید. در پردازش و تحلیل داده‌های گردآوری شده از نرم‌افزار SPSS و مدل‌سازی معادلات ساختاری، با استفاده از نرم افزار PLS استفاده شد. با اجرای روش‌های مذکور، پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها در نهایت ۱۷ مولفه و ۶۴ ملاک برای ارزیابی دانشگاه علوم دریایی امام خمینی(ره) ارائه گردید.

واژگان کلیدی: ارزیابی، ملاک‌های ارزیابی، دانشگاه علوم دریایی امام خمینی(ره)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۵/۰۱/۱۵

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۵/۰۳/۲۰

۱- دانشجوی دکتری مدیریت آموزش عالی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران

۲- استاد مدیریت آموزش عالی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران، (نویسنده مسئول: naghourchian@yahoo.com)

۳- استاد دانشگاه خوارزمی تهران

۴- دانشیار علوم دفاعی دانشگاه عالی دفاع ملی

مقدمه

آموزش عالی ایران در دو دهه‌ی گذشته با چالش‌ها و مسائل متعددی مواجه شده است. گسترش کمی دانشگاه‌ها، کثرت مؤسسات آموزشی متنوع، افزایش تعداد دانشجویان و وجود خیل عظیم دانش‌آموختگان بیکار از جمله چالش‌هایی هستند که نظام آموزش عالی را با مشکلات عدیده‌ای روبرو کرده است. این چالش‌ها لزوم مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی را در نظام آموزش عالی ایران منجر شده است و نظام دانشگاهی را وادار به بازاندیشی در ساختار، رسالت، کارکردها و فرایندهای خود نموده است. از آنجاکه دانشگاه‌ها از جمله مهم‌ترین نهادهایی هستند که جوامع جهت رشد و توسعه به آن نیاز دارند شفافیت، پاسخگویی، بهبود کیفیت در آن الزامی است (هاشمی، ۱۳۹۲: ۱۴۵). دانشگاه‌ها دریافته‌اند که بقای طولانی مدت آنها به میزان خوب بودن ارائه خدمات آنها، و کیفیتی که آنها را از سایر دانشگاه‌ها جدا می‌سازد، بستگی دارد. با توجه به این که پیامدهای آموزش در تغییر دانش، رفتار و ویژگی‌های افراد انعکاس می‌یابد، خدمات آموزشی اغلب ناملموس بوده و اندازه‌گیری آن‌ها دشوار است. بنابراین، معمولاً تعریف پذیرفته‌شده‌ای از کیفیت که بتوان آن را به‌طور اختصاصی در حوزه آموزش عالی به کار گرفت وجود ندارد. علاوه بر این، وقتی ما کیفیت موسسه‌های آموزش عالی را ارزیابی می‌کنیم، موضوعاتی همچون خودگردانی و استقلال دانشگاهی کل این فرآیند را پیچیده می‌کند (تسینیدو و همکاران، ۲۰۱۰: ۲۲۷-۲۲۸).

طراحی الگوهای ارزیابی برای هر سازمان تحت تأثیر اسناد فرادستی، مأموریت، فرهنگ سازمانی، داده‌ها و فرایندها تدوین می‌شود و نمی‌توان یک الگوی واحد برای سنجش عملکرد همه نظام‌های اداری، آموزشی، پژوهشی و پرورشی ارائه نمود، بر این اساس برای دانشگاه نیازمند الگوی مطلوب هستیم (رشیدزاده، ۱۳۹۱: ۱۳).

روش‌ها و دیدگاه‌های مختلفی برای ارزیابی عملکرد هر سازمان وجود دارد که بسته به نوع شرایط سازمان می‌تواند فرایند تولید محصول یا پیامد تولید محصول را ارزیابی کند. شیوه‌های صحیح ارائه بازخورد باید توسط نظام ارزیابی به کار گرفته‌شده، موجب بهبود عملکرد دانشگاه شوند. بازخوردهای مداوم و ساختارمند به مجموعه دانشگاه امکان می‌دهد که به‌طور مرتب عملکرد خود را از دیدگاه ناظران آگاه و متخصص بررسی نماید، نقاط قوت را تقویت و نقاط ضعف را رفع نماید. در نظام‌های آموزشی کنونی کشور، قبول یا مردود شدن دانشجویان تنها نتیجه و هدف ارزشیابی است (فروغی ابری و همکاران، ۱۳۸۳: ۸۷-۸۸).

استفاده از ارزشیابی آموزش عالی به مدیریت امکان می‌دهد تا ضمن افزایش کارایی از تحقق اهداف اطمینان حاصل کند. در یک موسسه آموزش عالی به منزله یک نظام، برای برنامه‌ریزی توسعه آموزش عالی باید از ارزشیابی جهت تعیین نیازها و هدف‌گذاری، طراحی برنامه‌ها و فعالیت‌های جاری برای دستیابی به هدف‌ها استفاده کرد (بازرگان، ۱۳۸۳: ۹۴).

از آنجایی که مقادیر زیادی از سرمایه عمومی در آموزش عالی هزینه می‌شود، هر دانشگاه باید بر خود لازم بداند آموزش و پژوهشی را ارائه دهد که کیفیت آن، ارزش سرمایه‌گذاری عمومی را داشته باشد، بنابراین ارزشیابی و اعتبارسنجی بر پایه استانداردهای توافق شده بین‌المللی در آن‌ها به کار گرفته می‌شود (کاوآگوچی و تاناکا، ۲۰۱۲: ۳). یکی از اهداف ارزشیابی، پشتیبانی از مدیریت دانشگاه با ارائه اطلاعات درباره عقلانیت اهداف، مناسب بودن راهبردهای سیاسی، نظام‌های مختلف ارزشیابی، ظرفیت برای تغییر، سودمندی و جنبه‌های اقتصادی عملیات سازمانی است. باید در نظر داشت که ارزشیابی نهادی معمولاً مستقیماً و به‌طور جامع آن‌چنان که گفته شد تدریس، یادگیری و پژوهش را ارزیابی نمی‌کند. کشورهای مختلف بر زمینه‌ها و شیوه‌های مختلف ارزشیابی تأکید دارند. گاهی اوقات تمرکز اصلی آن‌ها ممکن است بر تخصیص منابع، گاهی اوقات بر مأموریت و گاهی اوقات بر دیدگاه‌ها و راهبردها باشد. هدف ارزشیابی مؤسسات معمولاً توسعه یعنی فراهم نمودن بازخورد برای مدیریت موسسه آموزش عالی دریافتن

1- Tsinidou & etl

2- Kawaguchi & Tanaka

نقاط قوت و ضعف برای کمک به این مدیران در بهبود عملکرد موسسه آن‌ها می‌باشد. گاهی اوقات هدف ارزشیابی ممکن است پاسخگویی و شفاف‌سازی و به عبارت دیگر قابل لمس نمودن و نشان دادن تأثیر فعالیت‌های دانشگاه باشد (هامالاینن^۱، ۲۰۰۱: ۷).

ملاک‌ها عبارت‌اند از ویژگی‌ها یا جنبه‌هایی از پدیده‌ی مورد ارزیابی که قضاوت درباره آن‌ها انجام می‌پذیرد (بازرگان، ۱۳۸۰: ۳۴). ارزیابی آموزش عالی عبارت است از فرایند تعیین، تهیه و گردآوری داده‌ها و اطلاعات به منظور قضاوت در باره عوامل نظام آموزش عالی برای تصمیم‌گیری جهت بهبود. تعبیرهای ارزیابی و ارزشیابی در نظام‌های آموزشی مترادف هستند. بنابراین، ارزشیابی آموزش عالی ابزاری است که می‌توان از آن برای تحقق اهداف نظام آموزش عالی استفاده کرد (بازرگان، ۱۳۸۳: ۹۴).

ارزیابی، عنصر اساسی کیفیت و یادگیری در آموزش عالی است. ارزیابی‌هایی که به خوبی طراحی شده باشند انتظارات را برآورده می‌سازند و فرصت‌هایی برای خود کنترلی، شرح دادن، به کار بستن و دریافت بازخورد دانشجویان فراهم می‌کنند. ارزیابی جزء جدایی‌ناپذیر فعالیت‌های آموزشی است (پازارگادی، ۱۳۸۸: ۸۵). در ارزیابی هر نظام آموزش عالی (گروه آموزشی، دانشکده، موسسه، دانشگاه) می‌توان از میان عوامل درون‌داد (دانشجو، هیئت علمی، برنامه درسی و...)، فرایند (یاددهی، یادگیری و...)، برون‌داد واسطه‌ای و برون‌داد نهایی (عملکرد دانش‌آموختگان، آثار علمی چاپی و غیر چاپی، خدمات تخصصی)، مجموعه‌ای را انتخاب کرد و با استفاده از ملاک‌ها و نشانگرها به قضاوت درباره کیفیت پرداخت. برای مثال یکی از عوامل برون‌داد را می‌توان دانش آموخته دانست. در این باره ملاک‌های قضاوت می‌تواند شامل عملکرد تحصیلی، وضعیت شغلی و تأثیر بر امور اجتماعی و فرهنگی باشد. چنانچه عملکرد تحصیلی در دوره کارشناسی را ملاک کیفیت قرار دهیم، برای یک دانش‌آموخته با توجه به ملاک عملکرد تحصیلی، نشانگر مورد نظر می‌تواند معدل نمره‌های او در دروس کارشناسی، میانگین درس‌های تخصصی، و یا نمره او در آزمون ورودی دوره کارشناسی ارشد باشد. بر این اساس برای ارزشیابی آموزش عالی، ابتدا مجموعه عوامل مورد ارزشیابی مشخص و سپس ملاک‌های ارزیابی آن عوامل تعیین می‌شوند. پس از آن نشانگرهایی که وضعیت هر ملاک را نمایان می‌سازند، انتخاب می‌گردند. سرانجام داده‌ها و اطلاعات لازم برای قضاوت درباره وضعیت ملاک‌های ارزیابی گردآوری و تحلیل می‌شوند. برای قضاوت درباره کیفیت یک عامل، می‌توان با استفاده از استاندارد‌های از پیش تعیین شده و مقایسه وضعیت موجود با وضعیت استاندارد قضاوت کرد (بازرگان، ۱۳۸۳: ۹۷).

دانشگاه‌های مختلف با وجود اشتراکات زیادی که در حوزه‌ی رسالت دانشگاهی و سایر فعالیت‌ها، تفاوت‌هایی نیز با یکدیگر دارند. دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ره) به لحاظ وابسته بودن به نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران و اعمال سیاست‌های این نیرو در حوزه‌های مختلف فعالیت‌های دانشگاه با سایر دانشگاه‌ها تفاوت‌هایی دارد. بدیهی است که دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ره) دانشجویان را برای محیط کاری نیروی دریایی راهبردی ارتش جمهوری اسلامی ایران آماده نماید. بنابراین دانشگاه موصوف علاوه بر رعایت قوانین و مقررات و ضوابط ابلاغ شده توسط وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری، رعایت قوانین و مقررات ابلاغی توسط سازمان را نیز در دستور کار خود قرار می‌دهد. بدیهی است که سازمانی که دانشگاهی را برای تامین نیروی انسانی مورد نیاز خود تاسیس نموده است و قصد دارد دانش‌آموختگان آن را به کارگیری نماید، بر فرایندهای آموزشی، پرورشی و اداری آن دانشگاه نظارت داشته باشد. همچنین با عنایت به رهنمودهای فرماندهی معظم کل قوا حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و ابلاغ واژه نیروی دریایی راهبردی توسط معظم له از سال ۱۳۸۸، مأموریت‌ها و به تبع آن راهبردهای نیروی دریایی راهبردی ارتش جمهوری اسلامی ایران تغییر یافته است. بنابراین نیاز است ملاک‌های ارزیابی موجود ارتقا یافته و ملاک‌هایی متناسب

1- Hamalainen

با تغییرات اشاره شده برای ارزیابی دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ره) ارائه گردد. لذا هدف این پژوهش ارائه ملاک‌هایی برای ارزیابی دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ره) است.

در همین رابطه احمدوند و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان «طراحی مدل ارزشیابی نظام آموزشی- تربیتی دانشگاه علوم انتظامی»، به منظور تعیین مولفه‌ها و شاخص‌های هر یک از ابعاد ارزشیابی آموزشی و تربیتی، مولفه‌ها و شاخص‌های ارزشیابی توانمندسازها و مولفه‌ها و شاخص‌های ارزشیابی نتایج و همچنین وزن، اهمیت و ارتباط هر یک از ابعاد و شاخص‌های ارزشیابی این نظام انجام داده است. مدل ارائه شده از سه بعد توانمندسازها، نتایج و پیامدها و همچنین دو وجه داخلی و خارجی تشکیل شده که هر کدام از این ابعاد نیز از عوامل، ملاک‌ها و شاخص‌هایی تشکیل شده‌اند. در این پژوهش برای تدوین چارچوب مفهومی پژوهش، ترکیبی از سرآمدی تعالی سازمانی (EFQM)، تحلیل ذینفعان، ماتریس ارزیابی عملکرد، و مدل کارت امتیازی متوازن استفاده گردیده است. جعفری و همکاران (۱۳۹۰) پژوهشی را با عنوان تحلیل عاملی شاخص‌های موثر در نظام جامع ارزیابی عملکرد آموزش عالی کشور انجام داده‌اند. در این پژوهش ۸ عامل (۱۸ ملاک و ۹۳ نشانگر) که در ارزیابی عملکرد نظام آموزش عالی موثر هستند معرفی می‌گردند. عوامل عبارتند از: ۱. آموزش، ۲. پژوهش و همکاری‌های بین‌المللی، ۳. مدیریت و منابع انسانی، ۴. فناوری اطلاعات و ارتباطات، ۵. فرهنگی، ۶. دانشجویی، ۷. ارزشیابی، اعتبار سنجی و تعالی و سرآمدی، ۸. فضاهای آموزشی، تحقیقاتی و کمک آموزشی (جعفری و همکاران، ۱۳۹۰: ۵۵-۵۲). شاه‌رضایی (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان: بررسی وضعیت ارزیابی در آموزش عالی کشور به منظور ارایه یک چارچوب ادراکی؛ وضعیت ارزیابی آموزش عالی کشور را مورد بررسی قرار داده و یک چارچوب ادراکی ارایه نموده است. شاه‌رضایی ابعاد و مولفه‌های ارزیابی در آموزش عالی را بر که مبنای الگوی نظری سیپ استخراج شده است را بصورت زیر بیان نموده است:

۱. زمینه: شامل مولفه‌های فضای فیزیکی، امکانات و تجهیزات آموزشی و پژوهشی.
۲. درونداد: شامل مولفه‌های جذب عضو هیئت علمی، پذیرش دانشجو، بودجه، کارکنان غیر هیئت علمی و قوانین و مقررات.
۳. فرایند: شامل مولفه‌های آموزش دانشجو، فعالیت‌های پژوهشی و خدمات فرهنگی و اجتماعی.
۴. برونداد: شامل مولفه‌های دانش‌آموختگان و تولیدات علمی.
۵. پیامد: شامل مولفه‌های تاثیر در بازار کار و جامعه.

- نیکوکار و سجادی پناه (۱۳۸۸) پژوهشی را با عنوان طراحی الگوی راهبردی ارزیابی عملکرد مراکز آموزش عالی نیروهای مسلح انجام داده‌اند. در این پژوهش شاخص‌های عملکردی در حوزه‌ی دروندادها شامل حمایت محیطی، توانمندسازهای سازمانی، و توانمندسازهای بهره‌ورزا؛ در حوزه‌ی فرایندها شامل آموزش، پژوهش، دانشجویی و فرهنگی؛ در حوزه‌ی بروندادها شامل رضایتمندی اساتید، رضایتمندی دانش‌آموختگان و رضایتمندی کارکنان؛ و در حوزه‌ی پیامدها شامل کارآیی و اثربخشی می‌گردد (نیکوکار و سجادی پناه، ۱۳۸۸: ۱۴۷-۱۵۹).

- آزما (۱۳۸۸) پژوهشی را با عنوان تدوین شاخص‌های کلیدی عملکردی^۱ جهت ارزیابی عملکرد و ارائه‌ی برنامه راهبردی برای واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی منطقه‌ی ۱۰، انجام داده است. این پژوهشگر مولفه‌های کلیدی ۱۰ گانه را که شامل ۱. فضا و امکانات کالبدی، ۲. پژوهش و نشریات علمی، ۳. فرایندها، ۴. آموزش و فن‌آوری، ۵. خدمات فرهنگی و اجتماعی، ۶. هیئت علمی، ۷. دانشجویی، ۸. کارکنان غیر هیئت علمی، ۹. دانش‌آموختگان، ۱۰. امور مالی، می‌شوند را برای ارزیابی واحدهای منطقه‌ی دانشگاه آزاد اسلامی معرفی نموده است (آزما، ۱۳۸۸: ۷۸-۹۶).

- مؤسسه‌ی اروپایی تضمین کیفیت در آموزش عالی^۲ (۲۰۱۴) معیارهای یک مؤسسه آموزش عالی سرآمد را به شرح زیر، اعلام نموده است:

1- Key Performance Indicators (KPIs)

2- European Association for Quality Assurance in Higher Education

۱. مدیریت استراتژیک پیشرو و نیرومند
 ۲. موفقیت‌های علمی (دانشگاهی)
 ۳. آینده‌ی شغلی دانشجویان
 ۴. کیفیت بالای تدریس و یادگیری و پشتیبانی از دانشجویان (فرایند آموزش)
 ۵. رضایتمندی ذی‌نفعان و سهامداران
 ۶. سطوح بالای رضایتمندی دانشجویان
 ۷. تعهد به پژوهش و توسعه‌ی علمی
 ۸. توسعه‌ی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی
 ۹. بازساخت منافع اجتماعی آموزش
 ۱۰. تعهد به بین‌المللی سازی
 ۱۱. ترویج و ارتقای برابری و آزادی علمی (مؤسسه‌ی اروپایی تضمین کیفیت در آموزش عالی، ۲۰۱۴: ۳۰-۳۲).
- موسسه ملی استانداردها و تکنولوژی وزارت بازرگانی ایالات متحده آمریکا (۲۰۱۳) نشریه رسمی معیارهای آموزشی تعالی عملکرد بالدريج^۱ ۲۰۱۳-۲۰۱۴ را منتشر نمود. این معیارها شامل مقدمه و هفت دسته معیارهای تعالی عملکرد است. معیارهای آموزشی تعالی عملکرد با مقدمه (نیمرخ سازمانی) شروع می‌شوند. نیمرخ سازمانی مناسب‌ترین نقطه‌ی آغاز برای خودارزیابی و نوشتن یک برنامه کاربردی است. نیمرخ سازمانی شامل توصیف سازمانی (شامل: محیط سازمانی و ارتباطات سازمانی) و موقعیت سازمانی (شامل: محیط رقابتی، بافت استراتژیک و سامانه بهبود عملکرد) است. پس از مقدمه، ۷ دسته معیارهای آموزشی مدل تعالی عملکرد بالدريج که شامل ۱۷ معیار هستند، به شرح زیر معرفی می‌شوند.
۱. رهبری شامل: رهبری ارشد (چشم انداز و ارزش‌ها و مأموریت، ارتباطات و عملکرد سازمانی)؛ اداره کردن و مسئولیت‌های اجتماعی (اداره کردن سازمان، رفتار قانونی و اخلاقی، مسئولیت‌های اجتماعی و حمایت از دانشجویان و کارکنان).
 ۲. برنامه‌ریزی استراتژیک شامل: تدوین استراتژی، پیاده‌سازی استراتژی.
 ۳. تمرکز بر مشتری شامل: صدای مشتری (کسب اطلاعات در مورد مشتری)، ارتباط با مشتری (رفع نیازهای دانشجویان و سایر ذی‌نفعان).
 ۴. ارزیابی، تجزیه و تحلیل و مدیریت دانش شامل: ارزیابی، تجزیه و تحلیل و بهبود عملکرد سازمان، مدیریت دانش، فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات.
 ۵. تمرکز بر نیروی کار شامل: محیط نیروی کار، ترغیب و درگیری نیروی کار.
 ۶. تمرکز بر فرایندها شامل: فرایندهای کاری، اثربخشی عملیاتی.
 ۷. نتایج شامل: نتایج یادگیری دانشجویان و فرایند، نتایج متمرکز بر مشتری، نتایج متمرکز بر نیروی کار، نتایج اداره کردن و رهبری، نتایج بوجه، اعتبارات و بازار (برنامه تعالی عملکرد بالدريج، ۲۰۱۳: ۱-۲۸).
- الجردالی^۲ و همکاران (۲۰۱۲) پژوهشی را با عنوان پیاده‌سازی مدل کارت امتیازی متوازن در موسسات آموزش عالی دولتی لبنان انجام داده‌اند. در این پژوهش چهار وجه و عوامل آن‌ها که عبارتند از: ۱- وجه مشتری شامل عوامل دانشجویان و والدین، هیئت علمی و کارکنان، دانش‌آموختگان، جامعه، ۲- وجه فرایندهای داخلی شامل عوامل دستیابی به بهبود مستمر خدمات، تسهیلات و منابع، ارتقای محصول جدید و توسعه‌ی خدمات، تضمین کیفیت، برنامه‌ی کارورزی، برنامه‌ی درسی منحصر به فرد و یا ویژه، ۳- وجه یادگیری و رشد شامل عوامل رشد شغلی اعضای هیئت

1- Baldrige Performance Excellence Program

2- Aljerdali

علمی، انگیزش و پیشرفت کارکنان، به کارگیری فن‌آوری در تدریس، نوآوری در تدریس، نوآوری در برنامه درسی، سرآمدی علمی شهروند سازمانی؛ معرفی گردیده‌اند (الجردالی و همکاران، ۲۰۱۲: ۱۰۲-۱۰۶).

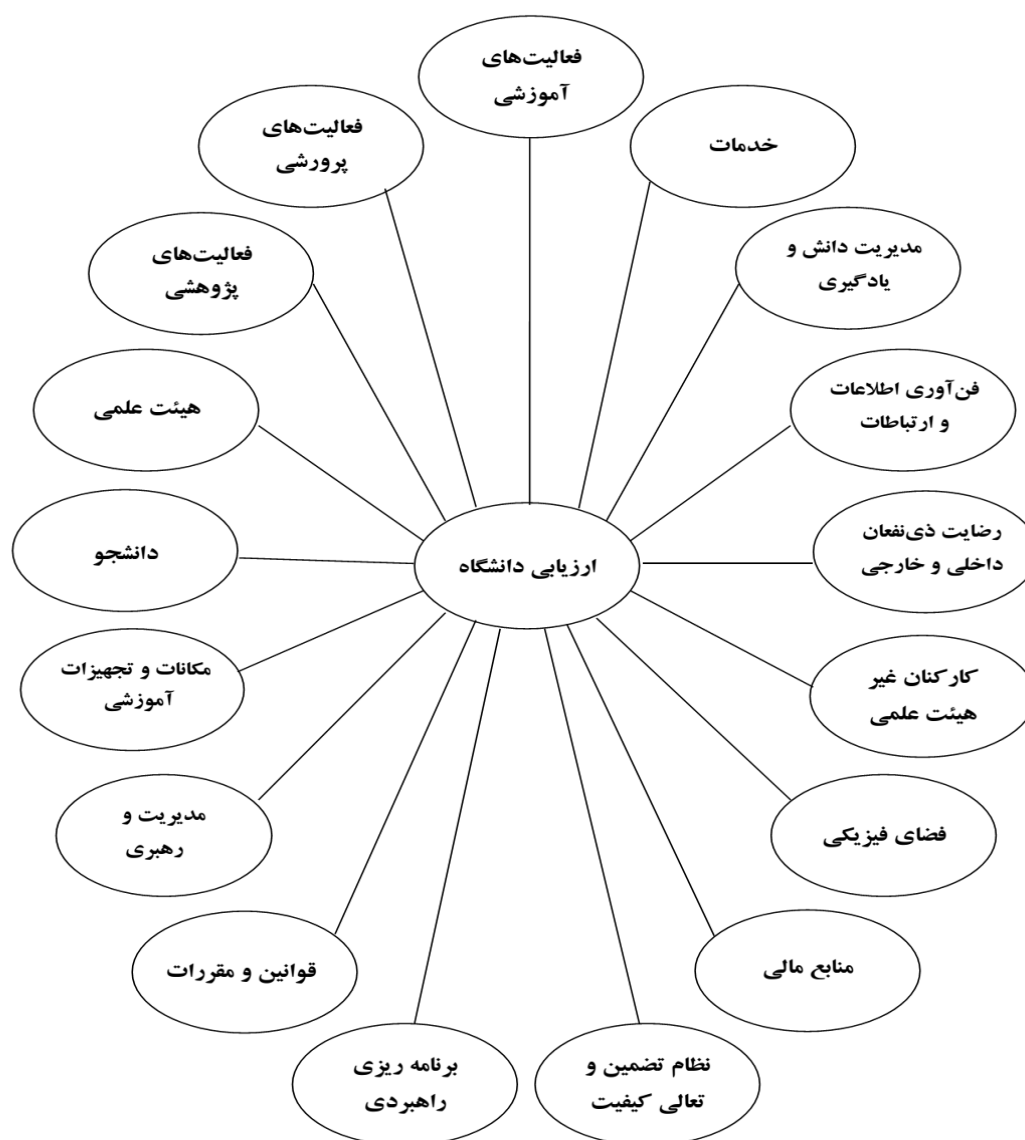
علی و کومار (۲۰۱۰) پژوهشی را با عنوان به‌کارگیری مدیریت کیفیت جامع در آموزش عالی انجام داده و مدیریت کیفیت جامع را به صورت نظری در آموزش عالی مفهوم‌سازی نموده‌اند. علی و کومار مولفه‌های آموزش عالی را از دیدگاه مدیریت کیفیت جامع این‌گونه معرفی نموده‌اند: ۱- مشتری آموزش عالی شامل مشتریان خارجی که عبارتند از: دانشجویان، کارفرمایان، مالیات دهندگان و جامعه در مقیاس بزرگ، دیگر مدرسان از موسسه‌های مختلف و مشتریان داخلی شامل استادان، کارکنان بخش خدمات. ۲- تدریس ۳- پژوهش، ۴- توسعه و نشر دانش، ۵- قیمت خدمات آموزشی، ۶- مکان و پاسخگویی (مسئولیت‌پذیری)، ۷- مکانیزم ارائه آموزش، ۸- تجهیزات و امکانات آموزشی، ۹- ایجاد آگاهی، ۱۰- عوامل انسانی (علی و کومار، ۲۰۱۰: ۹-۱۴). همچنین ارجمندی و همکاران (۲۰۰۹) در پژوهشی با عنوان یک مدل تعالی EFQM^۱ برای ارزیابی کیفیت آموزش عالی، پیاده‌سازی یک مدل کیفیت را بر اساس مدل تعالی بنیاد اروپایی مدیریت کیفیت برای اندازه‌گیری نظام‌مند کیفیت در بخش آموزش عالی مورد بررسی قرار داده‌اند. هسته فعالیت‌های آموزش عالی پژوهش، آموزش و خدمات هستند. یک مدل تعالی را می‌توان برای ارزیابی از این فعالیت‌ها مورد استفاده قرار داد. ورودی‌ها شامل مدیریت، سیاست‌ها و قوانین، جذب دانشجویان، امکانات آموزشی، کارکنان، تجهیزات آزمایشگاهی و اعتبارات می‌شوند. فرایند شامل برنامه‌ریزی درسی، تدریس و یادگیری، ارزیابی، خدمات جامعه و آموزش حین خدمت کارکنان می‌گردند و خروجی‌ها شامل رضایتمندی ذی‌نفعان، دانش‌آموختگان، مقالات علمی، ابتکارات و اختراعات، و منافع مالی می‌شوند. هرگونه اندازه‌گیری کیفیت باید با نگاه به بیان مأموریت تدوین شده و آرمان‌ها و هدف‌های مصوب آغاز گردد. بیان مأموریت ورودی‌ها، فرایندها و خروجی‌ها را شامل می‌گردد (ارجمندی، ۲۰۰۹: ۱۰۱۸-۱۰۱۹).

فرید و همکاران (۲۰۰۸) پژوهشی را با عنوان کاربرد مدل امتیازی متوازن در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی: راهنمای پیاده‌سازی در ایران، مدل کارت امتیازی متوازن را در دانشگاه یزد که یک دانشگاه دولتی است، به کار گرفته‌اند. پژوهش آنان مدل کارت امتیازی متوازن را به عنوان یک نظام ارزیابی قدرتمند در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی مورد بررسی قرار می‌دهد. در این پژوهش چهار وجه و عوامل آن‌ها که عبارتند از: ۱. وجه مالی شامل عوامل افزایش اعتبارات، عایدات حاصل از فعالیت‌ها و مدیریت مالی، ۲. وجه ذینفعان (مشتری) شامل عوامل دانشجویان، کارفرمایان جامعه، دانش‌آموختگان، والدین و اعضای هیئت علمی، ۳. وجه فرایندهای داخلی شامل عوامل سرآمدی در تدریس و یادگیری، سرآمدی در برنامه‌دهی و ابتکارات، کیفیت و به‌روز بودن اعضای هیئت علمی، اثربخشی و کارایی خدمات، ۴. وجه رشد و یادگیری شامل عوامل تدریس و یادگیری و نوآوری، فرایندهای پیش‌برنده مأموریت و نظام پاداش، کیفیت تجهیزات؛ معرفی گردیده‌اند. تجربه پژوهشگر نشان می‌دهد که تغییرات سازمانی در یک نقطه از زمان اتفاق نمی‌افتد، بلکه یک فرایند مداوم مدیریتی است. پیاده‌سازی استراتژی‌ها نیاز به همکاری فعالانه‌ی کلیه کارکنان سازمان دارد. نیاز است هر عضوی از دانشگاه این استراتژی‌ها را درک نموده و سپس به منظور کمک به موفقیت استراتژی‌ها، آن‌ها را سرلوحه‌ی فعالیت روزانه‌ی خود قرار دهد (فرید و همکاران ۲۰۰۸: ۴۰-۴۳). محققین پس از مطالعه مبانی نظری و پیشینه پژوهش در ایران و جهان چارچوب نظری زیر را ارائه داده است. با استفاده از روش دلفی و استفاده از نظر تعداد ۱۵ نفر از متخصصان مولفه‌های احصاء شده تعدیل و بومی‌سازی گردیدند. در این فرایند مولفه‌ی دانش‌آموختگان حذف و برخی از مولفه‌ها از جمله اعتبارات و مدیریت و رهبری به منابع مالی و مدیریت و رهبری دانشگاهی تغییر یافتند. به این ترتیب ۱۷ مولفه از نظر متخصصان به عنوان مولفه‌های مناسب برای ارزیابی دانشگاه‌های نظامی شناسایی شدند.

1- European Foundation of Quality Management

جدول (۱) چارچوب نظری پژوهش

ردیف	مؤلفه	نویسنده
۱	فعالیت‌های آموزشی	جعفری و همکاران (۱۳۹۰)، علی و کومار (۲۰۱۰) و ارجمندی و همکاران (۲۰۰۹)، نیکوکار و سجادی پناه (۱۳۸۸)
۲	فعالیت‌های پرورشی (تربیتی)	احمدوندو همکاران (۱۳۹۲)
۳	فعالیت‌های پژوهشی	جعفری و همکاران (۱۳۹۰)، شاه‌رضایی (۱۳۸۹)، مؤسسه‌ی اروپایی تضمین کیفیت در آموزش عالی (۲۰۱۴)، نیکوکار و سجادی پناه (۱۳۸۸)
۴	هیئت علمی	الجردالی و همکاران (۲۰۱۲)، اخلاقی و همکاران (۱۳۹۰)، فرید و همکاران (۲۰۰۸) و شاه‌رضایی (۱۳۸۹)
۵	دانشجو	جعفری و همکاران (۱۳۹۰)، شاه‌رضایی (۱۳۸۹)، نیکوکار و سجادی پناه (۱۳۸۸)
۶	امکانات و تجهیزات آموزشی	اخلاقی و همکاران (۱۳۹۰)، شاه‌رضایی (۱۳۸۹)، نظام ارزیابی آموزش عالی فرانسه (هیرانو، ۲۰۱۲)، فرید و همکاران (۲۰۰۸) و علی و کومار (۲۰۱۰) و ارجمندی و همکاران (۲۰۰۹)
۷	مدیریت و رهبری دانشگاهی	برنامه تعالی عملکرد بالدریج (۲۰۱۳) و نظام ارزیابی آموزش عالی ژاپن (حسینی مقدم، ۱۳۸۹)
۸	قوانین و مقررات	احمدوندو همکاران (۱۳۹۲) و شاه‌رضایی (۱۳۸۹) و ارجمندی و همکاران (۲۰۰۹)
۹	برنامه ریزی راهبردی	برنامه تعالی عملکرد بالدریج (۲۰۱۳)، مؤسسه‌ی اروپایی تضمین کیفیت در آموزش عالی (۲۰۱۴)
۱۰	نظام تضمین و تعالی کیفیت	الجردالی و همکاران (۲۰۱۲) و نظام ارزیابی آموزش عالی ژاپن (حسینی مقدم، ۱۳۸۹)
۱۱	منابع مالی (اعتبارات)	اخلاقی و همکاران (۱۳۹۰)، فرید و همکاران (۲۰۰۸) و شاه‌رضایی (۱۳۸۹)
۱۲	فضای فیزیکی	جعفری و همکاران (۱۳۹۰) و شاه‌رضایی (۱۳۸۹)
۱۳	کارکنان غیر هیئت علمی	الجردالی و همکاران (۲۰۱۲)، شاه‌رضایی (۱۳۸۹)، نظام ارزیابی آموزش عالی ژاپن (حسینی مقدم، ۱۳۸۹) و برنامه تعالی عملکرد بالدریج (۲۰۱۳)
۱۴	رضایت ذینفعان داخلی و خارجی	احمدوندو همکاران (۱۳۹۲) و فرید و همکاران (۲۰۰۸)، مؤسسه‌ی اروپایی تضمین کیفیت در آموزش عالی (۲۰۱۴)، نیکوکار و سجادی پناه (۱۳۸۸)
۱۵	فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات	جعفری و همکاران (۱۳۹۰) و برنامه تعالی عملکرد بالدریج (۲۰۱۳)
۱۶	مدیریت دانش و یادگیری سازمانی	برنامه تعالی عملکرد بالدریج (۲۰۱۳)
۱۷	خدمات	احمدوندو همکاران (۱۳۹۲) و فرید و همکاران (۲۰۰۸)
۱۸	دانش‌آموختگان	ارجمندی و همکاران (۲۰۰۹) و الجردالی و همکاران (۲۰۱۲)

شکل (۱): مدل مفهومی پژوهش

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، پژوهشی کاربردی است، از نظر داده‌ها، پژوهشی کمی و کیفی و از نظر نحوه اجرا آمیخته می‌باشد. جامعه آماری پژوهش، کارکنان آموزشی و اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ره) انتخاب شدند. با توجه به محدود بودن جامعه آماری کل جامعه به عنوان نمونه انتخاب شد.

تهیه پرسشنامه براساس مولفه‌ها و ملاک‌های مستخرج از ادبیات انجام و با توزیع پرسشنامه‌های مذکور و جمع‌آوری آن‌ها پس از تکمیل، داده‌های با ملاک‌های ارزیابی جمع‌آوری گردید.

روایی ظاهری پرسشنامه پژوهش با نظر متخصصین و روایی محتوایی پرسشنامه با استفاده از نسبت روایی محتوا^۱ و شاخص روایی محتوا^۲ با توزیع پرسشنامه بین ۱۲ نفر از متخصصین بررسی و تصحیحات لازم اعمال شده‌است. برای

1- Content Validity Ratio

2- Content Validity Index

تعیین پایایی پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده شد و این مقدار ۰/۹۷ است که نشان دهنده پایایی مناسب ابزار است.

به منظور پردازش و تحلیل داده‌های گردآوری شده از روش‌های آمار استنباطی به کمک نرم‌افزار SPSS و مدل‌سازی معادلات ساختاری، با استفاده از نرم‌افزار اسمارت پی‌ال اس استفاده شده است. به این منظور آزمون‌های معناداری وزن‌های ملاک‌ها و همچنین آزمون عدم هم خطی سوالات (ملاک‌ها) با استفاده از شاخص تورش واریانس^۱ انجام گردید. برای انجام آزمون معناداری وزن‌ها باید آماره t وزن‌های ملاک‌های ارزیابی بررسی شده و ملاک‌های دارای آماره t کمتر از ۱/۹۶ حذف شوند. پس از بررسی جدول وزن ملاک‌های ارزیابی مشخص گردید که آماره t ۸ ملاک کمتر از ۱/۹۶ بوده و این ملاک‌ها حذف شدند.

آزمون عدم هم خطی سوالات (ملاک‌ها) با استفاده از شاخص تورش واریانس انجام می‌شود. نتیجه این آزمون در صورتی که عدد به دست آمده از ۵ کوچکتر باشد مناسب است (هیر و همکاران، ۲۰۱۱: ۱۴۵).

$$VIF = \frac{1}{1 - \text{وزن}^2} = \text{شاخص تورش واریانس}$$

وزن‌های ملاک‌های ارزیابی، آماره t و شاخص تورش واریانس ملاک‌های ارزیابی در جدول شماره ۲ نشان داده شده است.

1- Variance Inflation Factor

جدول (۲) وزن ملاک‌های مولفه‌های ارزیابی در حالت معنی داری و شاخص تورش واریانس ملاک‌ها

ردیف	مولفه	معیار	وزن تاثیر	آماره t	تورش واریانس
۱	فعالیت‌های آموزشی	برنامه‌ریزی	0/2847	4/1537	1/0882
		تدریس و یادگیری	0/4820	7/7398	1/3027
		متون آموزشی	0/3336	4/8792	1/1252
		نظارت و ارزشیابی آموزشی	0/1996	3/0307	1/0415
۲	فعالیت‌های پرورشی (تربیتی)	پرورش عقیدتی و فرهنگی	0/3032	3/8999	1/1013
		پرورش نظامی	0/2326	3/3683	1/0572
		پرورش امنیتی (حفاظت اطلاعات)	0/5389	7/60419	1/4094
		پرورش جسمانی	0/1721	2/4309	1/0305
۳	فعالیت‌های پژوهشی	همایش‌های علمی	0/2515	2/8110	1/0675
		نشریات دانشگاه	0/2057	2/4742	1/0441
		مقالات و پژوهش‌های دانشجویان و هیئت علمی	0/6069	6/1812	1/5833
		سخنرانی‌های علمی	0/3594	3/4909	1/1483
۴	هیئت علمی	کمیت اعضای هیئت علمی	0/2523	3/6879	1/0680
		سرویس‌دهی اعضای هیئت علمی به دانشگاه	0/1467	2/0432	1/0219
		(کیفیت) تدریس اعضای هیئت علمی	0/2599	4/4756	1/07247
		جذب و ارتقای اعضای هیئت علمی	0/4802	8/8513	1/2997
		عملکرد اعضای هیئت علمی	0/1736	3/6153	1/0310
۵	دانشجو	ماندگاری دانشجویان	0/4301	4/0177	1/2270
		رشد و پیشرفت تحصیلی	0/3402	3/7828	1/1309
		ارزیابی عملکرد دانشجویان	0/7001	7/8952	1/9614
۶	امکانات و تجهیزات آموزشی	تناسب امکانات و تجهیزات آموزشی و کمک آموزشی	0/3294	2/3957	1/1217
		شبه سازها	0/7518	7/9495	2/2999
		امکانات و تجهیزات کارگاهی	0/2726	2/3583	1/0803
۷	مدیریت و رهبری دانشگاهی	چشم انداز، ارزش‌ها و مأموریت	0/1438	2/5009	1/0211
		ایجاد محیط قابل تحمل	0/4099	7/4188	1/2019
		ارتباطات و عملکرد سازمانی	0/1371	2/1561	1/0191
		اداره کردن دانشگاه	0/1061	2/4037	1/0113
		رفتار قانونی و اخلاقی	0/2713	4/2289	1/0794
		حمایت از دانشجویان و کارکنان	0/3009	5/1791	1/0996
۸	قوانین و مقررات	قوانین و مقررات وزارت علوم، تحقیقات و فن آوری	0/3308	4/6933	1/1228
		قوانین و مقررات ارتش جمهوری اسلامی ایران	0/2703	3/4306	1/0788
		اساس‌نامه دانشگاه‌های افسری	0/5964	8/6276	1/5521
ردیف	مولفه	معیار	وزن تاثیر	آماره t	تورش واریانس
۹	برنامه ریزی	بیانیه‌ی مأموریت و مقصد مشخص	0/2555	2/7818	1/06989

1/09914	2/79935	0/3003	اهداف راهبردی معین مبتنی بر بیانیه ماموریت	راهبردی (برنامه راهبردی)	
1/4325	4/8058	0/5495	عملکرد (مالی، سازمانی و دانشگاهی) متناسب اهداف		
1/0655	2/1897	0/2479	ارزیابی و گزارش دهی سالانه تحقق ماموریت و اهداف دانشگاه		
1/0924	2/8027	0/2909	استقرار نظام تضمین و تعالی کیفیت	نظام تضمین و تعالی کیفیت	۱۰
1/2669	5/5018	0/4590	ابعاد نظام تضمین و تعالی کیفیت		
1/2935	4/9836	0/4763	گزارش دهی و بازخوردگیری برای بهبود		
1/0765	3/2288	0/2666	تخصیص بودجه مناسب	منابع مالی	۱۱
1/0541	2/3748	0/2266	مدیریت هزینه سرانه دانشجویی		
1/1112	2/8274	0/3164	نظارت بر تخصیص اعتبارات		
1/7753	8/2132	0/6608	مدیریت درآمدها و عواید		
1/0286	2/3655	0/1668	فضای آموزشی	فضای فیزیکی	۱۲
1/4656	8/4038	0/5636	فضای کارگاهی و پژوهشی		
1/2315	5/6562	0/4336	فضای خوابگاهی		
1/0176	2/2574	0/1316	فضای ورزشی		
1/0522	2/6899	0/2227	کمیت کارکنان غیر هیئت علمی	کارکنان غیر هیئت علمی	۱۳
1/4887	6/1245	0/5729	بهسازی کارکنان غیر هیئت علمی		
1/1823	4/4013	0/3926	عملکرد کارکنان غیر هیئت علمی		
1/1317	4/0101	0/3412	رضایت واحد های عملیاتی از عملکرد دانش آموختگان	رضایت ذینفعان داخلی و خارجی از عملکرد دانشگاه	۱۴
1/0707	5/2193	0/2571	رضایت دانشجویان		
1/1355	5/7928	0/3455	رضایت کارکنان غیر هیئت علمی		
1/1288	4/1507	0/3378	رضایت اعضای هیئت علمی		
1/0289	2/4502	0/1678	رضایت دانش آموختگان		
1/0326	2/3083	0/1776	نظام جامع آموزش دانشگاه	فن آوری اطلاعات و ارتباطات	۱۵
1/1561	4/7320	0/3675	دسترسی به اینترنت		
1/1132	3/4174	0/3189	سیستم اتوماسیون اداری		
1/1690	4/2201	0/3802	کتابخانه الکترونیکی		
1/0397	3/0872	0/1955	استفاده از فاوا در کلاس ها (تدریس)		
3/6885	8/4180	0/8537	مدیریت دارایی های دانشی	مدیریت دانش و یادگیری سازمانی	۱۶
1/2149	2/6714	0/4206	یادگیری سازمانی		
1/3083	5/3456	0/4854	زیستی	خدمات	۱۷
1/3161	6/1382	0/4901	بهداشتی		
1/1812	4/3510	0/3917	رفاهی		

با توجه به جدول شماره ۲ مشاهده می گردد که آماره t وزن کلیه ملاک ها از ۱/۹۶ بشتر بوده و شاخص تورش واریانس تمامی ملاک ها کمتر از عدد ۵ است بنابراین ملاک ها فاقد هم خطی با یکدیگر بوده و در ارزیابی مولفه های مربوط موثر هستند.

یافته‌های پژوهش

- با توجه به جدول وزن ملاک‌های مولفه‌های ارزیابی در حالت معنی‌داری و شاخص تورش واریانس ملاک‌های ارزیابی دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ره) یافته‌های پژوهش بشرح زیر می‌باشد:
- ملاک‌های برنامه‌ریزی، تدریس و یادگیری، متون آموزشی و نظارت و ارزشیابی آموزشی با احتمال ۹۹٪ در اندازه‌گیری مولفه فعالیت‌های آموزشی موثر هستند.
 - ملاک‌های پرورش عقیدتی و فرهنگی و پرورش نظامی و پرورش امنیتی و پرورش جسمانی با احتمال ۹۹٪ در اندازه‌گیری مولفه فعالیت‌های پرورشی موثر هستند.
 - ملاک‌های همایش‌های علمی با احتمال ۹۹٪ و نشریات دانشگاه با احتمال ۹۵٪ و مقالات و پژوهش‌های دانشجویان و اعضای هیئت علمی و سخنرانی‌های علمی با احتمال ۹۹٪ در اندازه‌گیری مولفه فعالیت‌های پژوهشی موثر هستند.
 - ملاک‌های کمیته اعضای هیئت علمی با احتمال ۹۹٪ و سرویس‌دهی اعضای هیئت علمی به دانشگاه با احتمال ۹۵٪ و (کیفیت) تدریس اعضای هیئت علمی با احتمال ۹۹٪ و ارتقای اعضای هیئت علمی با احتمال ۹۹٪ و عملکرد اعضای هیئت علمی با احتمال ۹۹٪ در اندازه‌گیری مولفه هیئت علمی موثر هستند.
 - ملاک‌های ماندگاری دانشجویان، رشد و پیشرفت تحصیلی و ارزیابی عملکرد دانشجویان با احتمال ۹۹٪ در اندازه‌گیری مولفه دانشجویان، رشد و پیشرفت تحصیلی و ارزیابی عملکرد دانشجویان با احتمال ۹۹٪ در اندازه‌گیری مولفه دانشجویان موثر هستند.
 - ملاک‌های تناسب امکانات و تجهیزات آموزشی و کمک آموزشی با احتمال ۹۵٪ و شبیه سازها با احتمال ۹۹٪ و امکانات و تجهیزات کارگاهی با احتمال ۹۵٪ در اندازه‌گیری مولفه امکانات و تجهیزات آموزشی موثر هستند.
 - ملاک‌های چشم‌انداز، ارزش‌ها و مأموریت با احتمال ۹۵٪، ایجاد محیط قابل تحمل با احتمال ۹۹٪، ارتباطات و عملکرد سازمانی با احتمال ۹۵٪ و اداره کردن دانشگاه با احتمال ۹۵٪، رفتار قانونی و اخلاقی با احتمال ۹۹٪ و حمایت از دانشجویان و کارکنان با احتمال ۹۹٪ در اندازه‌گیری مولفه مدیریت و رهبری دانشگاهی موثر هستند.
 - تاثیر ملاک‌های قوانین و مقررات وزارت علوم، تحقیقات و فن و قوانین و مقررات ارتش جمهوری اسلامی ایران و اساس‌نامه دانشگاه‌های افسری با احتمال ۹۹٪ در اندازه‌گیری مولفه قوانین و مقررات موثر هستند.
 - ملاک‌های بیانیه‌ی مأموریت و مقصد مشخص و اهداف راهبردی معین مبتنی بر بیانیه مأموریت، عملکرد (مالی، سازمانی و دانشگاهی) متناسب اهداف با احتمال ۹۹٪ و ارزیابی و گزارش‌دهی سالانه تحقق مأموریت و اهداف دانشگاه با احتمال ۹۵٪ در اندازه‌گیری مولفه برنامه‌ریزی راهبردی موثر هستند.
 - ملاک‌های استقرار نظام تضمین و تعالی کیفیت، ابعاد نظام تضمین و تعالی کیفیت و گزارش‌دهی و بازخوردگیری برای بهبود با احتمال ۹۹٪ در اندازه‌گیری مولفه نظام تضمین و تعالی کیفیت موثر هستند.
 - ملاک‌های تخصیص بودجه مناسب با احتمال ۹۹٪، مدیریت هزینه سرانه دانشجویی با احتمال ۹۵٪، نظارت بر تخصیص اعتبارات و مدیریت درآمدها و عواید، با احتمال ۹۹٪ در اندازه‌گیری مولفه منابع مالی موثر هستند.
 - ملاک‌های فضای آموزشی و فضای کارگاهی و پژوهشی، فضای خوابگاهی با احتمال ۹۹٪ و فضای ورزشی با احتمال ۹۵٪ در اندازه‌گیری مولفه فضای فیزیکی موثر هستند.
 - ملاک‌های کمیته کارکنان غیر هیئت علمی با احتمال ۹۵٪، بهسازی کارکنان غیر هیئت علمی و عملکرد کارکنان غیر هیئت علمی با احتمال ۹۹٪ در اندازه‌گیری مولفه کارکنان غیر هیئت علمی موثر هستند.
 - ملاک‌های رضایت واحدهای عملیاتی از عملکرد دانش‌آموختگان رضایت دانشجویان و رضایت کارکنان غیر هیئت علمی، رضایت اعضای هیئت علمی با احتمال ۹۹٪ و رضایت دانش‌آموختگان با احتمال ۹۵٪ در اندازه‌گیری مولفه رضایت‌ذی‌نفعان داخلی و خارجی از عملکرد دانشگاه موثر هستند.
 - ملاک‌های نظام جامع آموزش دانشگاه با احتمال ۹۵٪، دسترسی به اینترنت، سیستم اتوماسیون اداری، کتابخانه الکترونیکی و استفاده از فاوا در کلاس با احتمال ۹۹٪ در اندازه‌گیری مولفه فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات موثر هستند.

- ملاک‌های مدیریت دارایی‌های دانشی با احتمال ۹۹٪ و یادگیری سازمانی با احتمال ۹۵٪ در اندازه‌گیری مدیریت دانش و یادگیری سازمانی موثر هستند.
- ملاک‌های خدمات زیستی، خدمات بهداشتی و خدمات رفاهی با احتمال ۹۹٪ در اندازه‌گیری مولفه خدمات موثر هستند.
- مولف‌های ارزیابی و ملاک‌های ارزیابی استخراج و تایید شده برای ارزیابی دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ره) در جدول شماره ۳ نشان داده شده است.

جدول (۳) ملاک‌های تایید شده‌ی ارزیابی دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ره)

ردیف	مولفه	ملاک‌های ارزیابی
۱	فعالیت‌های آموزشی	برنامه‌ریزی، تدریس و یادگیری، متون آموزشی، نظارت و ارزشیابی آموزشی.
۲	فعالیت‌های پرورشی (تربیتی)	پرورش عقیدتی و فرهنگی، پرورش نظامی، پرورش امنیتی، پرورش جسمانی
۳	فعالیت‌های پژوهشی	همایش‌های علمی، نشریات دانشگاه، مقالات و پژوهش‌های دانشجویان و اعضای هیئت علمی، سخنرانی‌های علمی
۴	هیئت علمی	کمیت اعضای هیئت علمی، سرویس‌دهی اعضای هیئت علمی به دانشگاه، تدریس اعضای هیئت علمی، جذب و ارتقای اعضای هیئت علمی، عملکرد اعضای هیئت علمی
۵	دانشجو	ماندگاری دانشجویان، رشد و پیشرفت تحصیلی، ارزیابی عملکرد دانشجویان،
۶	امکانات و تجهیزات آموزشی	شامل ملاک‌های تناسب امکانات و تجهیزات آموزشی و کمک آموزشی، شبیه‌سازها، امکانات و تجهیزات کارگاهی
۷	مدیریت و رهبری دانشگاهی	چشم‌انداز، ارزش‌ها و مأموریت، ایجاد محیط قابل تحمل، ارتباطات و عملکرد سازمانی، اداره کردن دانشگاه، رفتار قانونی و اخلاقی، حمایت از دانشجویان و کارکنان.
۸	قوانین و مقررات	قوانین و مقررات وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری، قوانین و مقررات نیروهای مسلح، اساس‌نامه دانشگاه.
۹	برنامه ریزی راهبردی	بیانیه‌ی مأموریت و مقصد مشخص، اهداف راهبردی معین مبتنی بر بیانیه‌ی مأموریت، عملکرد (مالی، سازمانی و دانشگاهی) متناسب اهداف، ارزیابی و گزارش‌دهی سالانه تحقق مأموریت و اهداف دانشگاه.
۱۰	نظام تضمین و تعالی کیفیت	استقرار نظام تضمین و تعالی کیفیت، ابعاد نظام تضمین و تعالی کیفیت، گزارش‌دهی و بازخوردگیری برای بهبود
۱۱	منابع مالی (اعتبارات)	تخصیص بودجه مناسب، مدیریت هزینه سرانه دانشجویی، نظارت بر تخصیص اعتبارات، مدیریت درآمدها و عواید
۱۲	فضای فیزیکی	فضای آموزشی، فضای کارگاهی و پژوهشی، فضای خوابگاهی، فضای ورزشی
۱۳	کارکنان غیر هیئت علمی	کمیت کارکنان غیر هیئت علمی، بهسازی کارکنان غیر هیئت علمی، عملکرد کارکنان غیر هیئت علمی
۱۴	رضایت ذینفعان داخلی و خارجی	رضایت واحدهای عملیاتی از عملکرد دانش‌آموختگان، رضایت دانشجویان، رضایت کارکنان غیر هیئت علمی، رضایت اعضای هیئت علمی، رضایت دانش‌آموختگان
۱۵	فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات	نظام جامع آموزش دانشگاه، دسترسی به اینترنت، اتوماسیون اداری، کتابخانه الکترونیکی، استفاده از فاوا در کلاس‌ها
۱۶	مدیریت دانش و یادگیری سازمانی	مدیریت دارایی‌های دانشی، یادگیری سازمانی
۱۷	خدمات	خدمات زیستی، خدمات بهداشتی، خدمات رفاهی

نتیجه‌گیری

در دنیای پرتلاطم، پیچیده و در حال تغییر امروز هر سازمان به منظور آگاهی از میزان مطلوب و مرغوب بودن فعالیت‌های خود نیاز مبرم به نظام ارزیابی دارد. عدم وجود یک نظام ارزیابی برای ابعاد مختلف سازمان، توسعه و بهبود فعالیت‌های سازمان را غیر ممکن می‌سازد. دانشگاه‌ها از مهمترین نهادهای پیشرفت و توسعه‌ی جامعه هستند. شالوده توسعه سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی هر کشور در دانشگاه شکل می‌گیرد. همچنین یکی از رسالت‌های دانشگاه تربیت و تأمین نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور است. بنابراین دانشگاه نیز باید برای آگاهی از وضعیت فعالیت‌ها و چگونگی نیل به اهداف ازپیش تعیین شده خود، بصورت دقیق مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته، مؤلفه‌ها، و ملاک‌های تأثیرگذار بر فعالیت‌های آن مشخص گردد.

با توجه به موارد اشاره شده می‌توان دریافت که دانشگاه علوم دریایی امام خمینی(ره) برای ارزیابی عملکرد دانشگاه در حوزه‌های فعالیتی مختلف، به مولفه‌ها و ملاک‌های ارزیابی خاص خود نیاز داشته و صرف کپی‌برداری و استفاده از مدل‌ها و ملاک‌های ارزیابی موجود برای این دانشگاه‌ها راه حل مناسبی نخواهد بود. با انجام این پژوهش ملاک‌هایی برای ارزیابی فعالیت‌های دانشگاه علوم دریایی امام خمینی(ره) ارائه گردیده است.

در این پژوهش برای تعیین ملاک‌های موثر در ارزیابی دانشگاه علوم دریایی امام خمینی(ره) از طریق بررسی مقالات و کتب مختلف و بررسی تارنماهای مراکز علمی، همچنین بررسی عمیق ادبیات پژوهش موجود، مجموعه‌ای شامل ۱۷ مولفه و ۶۴ ملاک اصلی تأثیرگذار بر ارزیابی دانشگاه علوم دریایی امام خمینی(ره) شناسایی شد. نتایج پژوهش نشان‌دهنده آن است که مولفه‌ها و ملاک‌های تعیین شده برای ارزیابی دانشگاه مناسب بوده و به کارگیری مناسب این مولفه‌ها و ملاک‌ها بهبود مداوم عملکرد دانشگاه‌ها را به همراه خواهد داشت.

دانشگاه می‌تواند راستای بهبود مستمر فعالیت‌های دانشگاه، از نتایج و بازخوردهای ارزیابی دانشگاه بر مبنای ملاک‌های ارزیابی ارائه شده استفاده نماید. بدیهی است که به روز رسانی و ارتقای ملاک‌های ارزیابی بر مبنای تغییر در ماموریت‌ها و سیاست‌های سازمان امری ضروری است.

هدف از ارزیابی باید مشخص باشد، به طور قطع می‌توان ادعا نمود که اگر در ارزیابی دانشگاه، بهبود عملکرد مد نظر نباشد به بیراهه رفته‌ایم. بنابراین ضروری است که فلسفه و اهداف ارزیابی به طور شفاف مشخص باشد و در تمام مراحل ارزیابی مد نظر قرار گیرد. همچنین وجود یک سازوکار اجرایی مناسب می‌تواند موجب اثربخشی ارزیابی گردیده و ضمن اندازه‌گیری عملکرد دانشگاه، اصلاح عملکرد و بهبود مداوم فعالیت‌های دانشگاه را به همراه داشته باشد؛ در همین راستا پیشنهاد‌های زیر در راستای ارزیابی عملکرد خدمات آموزشی دانشگاه علوم دریایی ارائه می‌گردد:

- استقرارنظام ارزیابی دانشگاه با استفاده از ملاک‌های ارزیابی ارائه شده و ارزیابی داخلی دانشگاه بر مبنای این ملاک‌ها.
- تلاش برای ارتقای کیفیت کلیه فعالیت‌های کاری دانشگاه با توجه به ملاک‌های ارزیابی ارائه شده و استفاده از نتایج و بازخورد اخذ شده در راستای بهبود مستمر فعالیت‌های دانشگاه.
- توسعه، به روز رسانی و ارتقای ملاک‌های ارزیابی بر مبنای تغییر در ماموریت‌ها و سیاست‌های سازمان.
- استفاده از باز خورد اخذ شده از ارزیابی دانشگاه در تصمیم‌گیری‌ها و تبیین خط‌مشی‌های سازمانی دانشگاه.
- ارائه مشوق‌های لازم برای خود ارزیابی قسمت‌ها مختلف دانشگاه با استعلام راه کارهای مناسب قسمت‌ها در خصوص رفع مشکلات و موانع از آن‌ها .

منابع

آزما، ف. (۱۳۸۸). تدوین شاخص‌های کلیدی عملکردی، جهت ارزیابی عملکرد و ارایه برنامه راهبردی برای واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی منطقه‌ی ۱۰، رساله دکتری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.

- آهنچیان، م. (۱۳۸۸). روش شناسی «طراحی نظام ارزیابی عملکرد کارکنان در موسسات آموزش عالی: مورد دانشگاه فردوسی مشهد، آموزش عالی ایران زمستان ۱۳۸۸، ۲(۳ (پیاپی ۷)): ۱۵-۴۶
- احمدوند، م؛ نیکوکار، غ؛ فقیه علی آبادی، ه؛ رضایی، ع؛ نیکنام؛ ع. (۱۳۹۲). طراحی مدل ارزشیابی نظام آموزشی- تربیتی دانشگاه علوم انتظامی، فصلنامه دانش انتظامی، سال پانزدهم، شماره چهارم ۱۰۷-۱۳۹.
- بازرگان، ع. (۱۳۸۰). ارزشیابی آموزشی (مفاهیم، الگوها، فرایند عملیاتی). تهران: انتشارات سمت.
- بازرگان، ع. (۱۳۸۳). ارزشیابی آموزش عالی، دایرةالمعارف آموزش عالی ص ۹۴-۹۸، بنیاد دانشنامه بزرگ فارسی، تهران.
- شاهرضایی، ر. (۱۳۸۹). بررسی وضعیت ارزیابی در آموزش عالی کشور به منظور ارایه یک چهارچوب ادراکی، پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی. تابستان ۱۳۸۹؛ ۱۶(۲ (۵۶)): ۴۱-۶۰.
- رشیدزاده، ف. (۱۳۹۱). ارزیابی عملکرد دانش آموختگان دانشگاه افسری امام علی (ع)، مدیریت نظامی، شماره ۴۵، ص ۱۱-۴۴.
- رحیمی، غ. (۱۳۸۵). ارزیابی عملکرد و بهبود مستمر سازمان، مجله تدبیر، شماره ۱۷۳.
- فروغی ابری، ا؛ یار محمدیان، م؛ طرقي، ج. (۱۳۸۳). اثربخشی آموزش عالی، دایرةالمعارف آموزش عالی ۸۵-۹۱، بنیاد دانشنامه بزرگ فارسی، تهران.
- هاشمی، ا. (۱۳۹۲). آموزش عالی مفاهیم و رویکردها، دانشگاه آزاد اسلامی واحد لامرد.
- جعفری، م؛ نوری، س؛ طالبی، د. (۱۳۹۰). تحلیل عاملی شاخص‌های موثر در نظام جامع ارزیابی عملکرد آموزش عالی کشور، پژوهش‌های مدیریت منابع سازمانی، دوره ۱، شماره ۱، ۴۳-۶۴.
- نیکوکار، غ؛ سجادی پناه، ع. (۱۳۸۸). طراحی الگوی راهبردی ارزیابی عملکرد مراکز آموزش عالی نیروهای مسلح، فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، سال دهم، شماره ۳۶، بهار و تابستان ۱۳۸۸، ۱۳۳-۱۷۱.
- Ali, M; Kumar Shastri, R. (2010). Implementation of Total Quality Management in Higher Education, Asian Journal of Business Management 2(1): 16-9
- Aljardali, H., Kaderi, M., Levy-Tadjine, T. (2012). The implementation of the balanced scorecard in lebanese public higher education institutions. Procedia Social and Behavioral Sciences, 62, pp 98-108.
- Arjomandi, M; Colin & Grimshaw, P. (2009). An EFQM Excellence Model for higher education quality assessment, The Australasian Association for Engineering Education Conference University of Adelaide, 9-6 December (2009), pp 1015-1020.
- Baldrige Performance Excellence Program. (2013). 2013-2014 Education Criteria for Performance Excellence. Gaithersburg, MD: U.S. Department of Commerce, National Institute of Standards and Technology.
- European Association for Quality Assurance in Higher Education, (2014), The Concept of excellence in Higher Education, ENQA Occasional Papers 20, Brussels, Belgium.
- Farid, Daryush & Nejati, Mehran, & Mirfakhredini, Heydar. (2008). Balanced scorecard application in universities and higher education institutes: Implementation guide in an Iranian context / Annals of University of Bucharest, Economic and Administrative Series, Nr. 2 (2008) 31-45
- Hair, J ; Christian, M; Marko, Sarstedt. (2011). PLS-SEM: Indeed a Silver Bullet, Journal of Marketing Theory and Practice, vol. 19, no. 2 (spring 2011), pp. 139-151
- Hamalainen, K; Wahlen, S; Peho - Voima, S. (2001). Institutional Evaluations in Europe, European Network for Quality Assurance in Higher Education, Helsinki.
- Kawaguchi, A; Tanaka, Y. (2012). Quality assurance for higher education in Japan, National institutions for academic degrees and university evaluation. .
- Tsinidou, M; Gerogiannis, V; Fitsilis P. (2010). Evaluation of the factors that determine quality in higher education : an empirical study, Quality Assurance in Education Vol.18 No.3,